

מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כו"כ⁶, וכ"משיח ודאי" (עי"ז ש"עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל"⁷) – נכנס כעת ממש לבית הכנסת, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, הוא מולך את כל בני" בתוך כלל ישראל לארץ הקודש, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי.

* * *

בעמדנו באלף הששי עצמו, לאחרי "חצות" האלף, לאחרי שנת ה'ת"ק⁸, ולאחרי הקיצים השונים שכבר חלפו, בשנת תר"ח⁹ ושנת תרס"ו¹⁰, עד – ההכרזה של נשיא דורנו "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה" (בשנות תש"א-תש"ג)¹¹, אשר בשנים אלו ניתוסף יותר ויותר בגילוי פנימיות התורה. ובהמשך השנים ניתוסף בזה עוד ועוד, עד – הפצת המעינות חוצה בכל קצוי תבל, אפילו בפינה נידחת בעולם, ולא רק שהגיעו לשם התוצאות דהפצת המעינות חוצה, אלא גם המעינות דפנימיות התורה בעצמם.

... כבר סיימו כל הענינים, וביהמ"ק עומד ומוכן למעלה, ועד"ז בנוגע לכל הענינים – כבר "הכל מוכן לסעודה", ישנם כל הענינים מוכנים כבתיבה סגורה ונתנו את התיבה והמפתח שלה לכאו"א מישראל¹²,

הדבר היחידי שעליו מחכים הוא – שיהודי יצעק עוד צעקה, עם עוד בקשה ותביעה ועוד תזכורת: "עד מתי!?!".

ועל ידי זה הוא פועל שמש"ח צדקנו נכנס עכשיו לבית הכנסת זה, ולוקח את כל בני" כאן בתוך כלל ישראל לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לביהמ"ק השלישי.

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

דברים

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יט

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ואחת לבריאה
ה'י' תהא 'שנת פלאות אראנו

א געשריי, מיט נאָך אַ בקשה ותביעה און נאָך אַ דערמאָנונג: „עד מתי“?!..
און דורך דעם טוט ער אויף אַז משיח צדקנו קומט אַריין איצטער
אין דעם ביהכנס, און נעמט מיט אַלע אידן דאָ בתוך כלל ישראל אין
ארצנו הקדושה, ירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לביהמ"ק השלישי.

(משיחות ש"פ דברים, שבת חזון, ת"ב (נדחה), י"ד אב (לפני ערבית) ו"א אב תנשא)

כמדובר לאחרונה כו"כ פעמים, שלפי כל סימני הגאולה „הנה זה
(משיח) בא"1 תיכף ומיד ממש (ומה שמשיח עדיין לא בא אינו מובן
כלל).

ענין זה מתחזק יותר כאשר נמצאים כעת בבית משולש, ביהכנס,ס,
ביהמ"ד ובית מעשים טובים וגמילות חסדים, ובמיוחד – של כ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו, משה שבדורנו – שהוא מעין והכנה לבית המקדש
השלישי, שאף הוא בית משולש: ביתי בית תפלה², בית תורה (מקום
סנהדרין ליד לשכת הגזית³), ובית גמילות חסדים (שנמשכת ע"י)
הקרבת הקרבנות⁴.

. . . ובפרט שנוסף לכך ה"ז גם זמן זכאי – שבת תשעה באב בזמן
תפלת מנחה, כשנעשית התגברות חדשה ד(לידת ו)מזל משיח צדקנו,
ונוסף לזה – בשנת ה'תנשא, ר"ת ה' תהי' שנת נפלאות אראנו, עד
להנפלאות ההגאולה האמיתית והשלימה (עליהם נאמר „כימי צאתך
מארץ מצרים אראנו נפלאות"5).

ומכל זה מובן – שזמן זה ומקום זה ה"ה זמן ומקום הכי מסוגלים
לביאת משיח צדקנו.

ובפשטות – שיהודי מאמין באמונה שלימה, שמשיח צדקנו, „מלך

הארץ"9, ואתה נותן קצבה לברכתינו. משל
למלך... אמר להם משה לישראל: ה' אלקי
אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים זו
משלי יש לכם, ויברך אתכם כאשר דבר לכם
כחול ימים וכצמחי אדמה⁹ וכדגי הים וככוכבי
השמים לרוב. (ובמדרש נאמר: „כך אמרו לו
ישראל: רבינו משה, הקב"ה לא נתן קצבה
לברכתינו ואתה אמרת אלף פעמים. אמר
להם: מה שברכתי אתכם משלי ברכתי,
כשיבוא הקב"ה יברך אתכם כאשר דבר לכם").
כפי שנראה לכאורה מפשט פירוש רש"י,
וכן מספרי ומן המדרש, היתה טענת ישראל:
ברכת הקב"ה היא בלי גבול, שישראל היו
במספר ללא גבול¹⁰, ומדוע מברכם משה
בברכה מוגבלת – „ככם אלף פעמים".

אך לפי זה אין מובן: א) מדוע משנה רש"י,
ומתחיל בשאלה על כפל הברכה בפסוק – „מהו
שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם" – ולא
בהסברת טענת ישראל כלפי משה, כבספרי
וכבמדרש? ובמיוחד כאשר אין דרכו של רש"י
לבאר בפירושו את הקושי בפסוק, אלא יחד עם
פירוש דברי הכתוב, כפי שהוסבר מספר
פעמים.

ב) אף אם לא היתה השאלה, „מהו שוב..."
– גם אז הכרחי לומר, „זו משלי היא...", כדי
שלא תהיה סתירה לברכות הקודמות, „אשר אם
יוכל...".

ג) מדוע אומר רש"י שההוכחה של „אמרו
לו" היא מהבטחת הקדוש-ברוך-הוא, „אשר אם
יוכל איש למנות...", שלא כבספרי, ששם
מובאת ההוכחה מתחזית ההבטחה, ושמתאי את
זרעך כעפר הארץ¹¹, בנוסף ל, והרבייתי את
זרעך ככוכבי השמים?

א. פירוש רש"י על „יוסף... אלף פעמים", ומקורו

מן הפסוק¹, ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם
ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר
לכם² מצטט רש"י את המילים „יוסף עליכם
ככם אלף פעמים" ומפרש: „מהו שוב ויברך
אתכם כאשר דבר לכם"? אלא אמרו לו: משה³
אתה נותן קצבה לברכתינו, כבר הבטיח
הקדוש-ברוך-הוא את אברהם⁴ אשר אם יוכל
איש למנות...⁵. אמר להם זו משלי היא, אבל
הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם".

המקור של פירוש רש"י זה הוא בספרי⁶
ובמדרש⁷. בספרי נאמר: „אמרו לו: רבינו
משה, אי אפשר לנו שתברכנו, הקדוש-ברוך-
הוא הבטיח את אברהם אבינו אמר והרבייתי את
זרעך ככוכבי השמים⁸ ושמתאי את זרעך כעפר

(1) פרשתנו א, יא.

(2) להעיר משליה רג, א: ואנתנו רואים שהפרשיות שהם
תמיד בשבתות דבין המצרים דהיינו מסות ומסעי ודברים
שבהם מוזכר ניצוח ישראל להאומות וחלוק הארץ והוא
ההיפך מעת רעה כו' ואח"כ יקויים הכתוב בפ' דברים יוסף
ה' עליכם כו' כאשר דבר לכם, בלי קצבה לברכתינו ואז
יהי' תשעה באב מועד גדול.

(3) כ"ה בדפוסים שלפנינו ובדפוס א'. אבל בדפוס ב',
ובכת"י רש"י, „למשה", ובכמה כת"י, „משה רבינו".
ולכאורה נכון הוא דהרי אסור לקרות לרבו בשמו בלי תואר
של כבוד כמו „מורי", „רבי" וכיו"ב (סנה' ק, א, ורש"י
שם). וגם הבן חמש למקרא יודע זה מהנהגתו והנהגת כל
התלמידים (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 86 הערה 10).
וכ"ה בספרי ובמדרש הובא לקמן בפנים. וראה שד"ח
כללים מערכת כ"ף כלל קד. ואכ"מ.

(4) לך יג, טו.

(5) כ"ה בדפוסים שלפנינו ובדפוס ראשון. אבל בדפוס
שני ובכמה כת"י רש"י הובא גם המשך וסיום הכתוב, „את
עפר הארץ גם זרעך ימנה". ובכמה כת"י רש"י הובא רק
המשך „את עפר הארץ (וגו)".

(6) עה"פ. וראה גם ספרי בהעלותך יו"ד, לו.

(7) דב"ר פ"א, יג. וראה דב"ר (ליבערמאן) – בשינויים.

(8) תולדות כו, ד – פסוק הנאמר ליצחק. וכ"ה ביל"ש כאן
(אלא ששם „המקום הבטיח את אבותינו", ובספרי (הוצאת
פינקלשטיין) איתא הכתוב הנאמר לאברהם (וירא כב, יז)
כי ברך אברך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים
וכחול". ולא הובא כתוב הב', ושמתאי את זרעך כעפר
הארץ". וראה במדב"ר פ"ב, יב: את מוצא אברהם כו'.
בדב"ר הוצאה הנ"ל: הקב"ה אמר והי' זרעך כעפר הארץ
(ויצא כה, יד – כתוב הנאמר ליעקב) וכן הבט נא השמימה
(וירא טו, ה – הנאמר לאברהם). ולהעיר מפסיקתא דר"כ

(וירא טו, ה – הנאמר לאברהם). ולהעיר מפסיקתא דר"כ
פ"ב והכתובים שהובאו שם. תנחומא תשא ט (ותנחומא
באבער שם ה). יל"ש שם (ר"פ תשא).

(9) וכ"ה בספרי בהעלותך שם. וי"ג, וכעפר הארץ".

(10) ראה תיב"ע כאן: ויברך יתכון בלא סמוא היכמא
דמליל לכן.

(11) וגם אינו מרומז שם המשך הכתוב ב„וגו". וכ"ה
ביל"ש כאן. וראה לעיל הערה 8.

ובפשטות – אַז אַז איד איז מאמין באמונה שלימה, אַז משיח צדקנו, „מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כו”⁶, און אַלס „משיח ודאי” (דורך דעם וואָס „עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל”)⁷ – קומט איצטער ממש אַריין אין דעם בית הכנסת, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, ער פירט אַלע אידן בתוך כלל ישראל אין ארץ הקודש, אין ירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי.

* * *

שטייענדיק באלף הששי עצמו, לאחרי „חצות” האלף, לאחרי שנת ה’ת”ק⁸, און לאחרי די פאַרשידענע קיצים וואָס זיינען שוין דורך, בשנת תר”ח⁹ ושנת תרס”ו¹⁰, ביז – די הכרזה פון נשיא דורנו „לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה” (בשנות תש”א-תש”ג)¹¹, וואָס בשנים אלו איז אַלץ מערער צוגעקומען אין גילוי פנימיות התורה. ובהמשך השנים איז אין דעם צוגעקומען מערער און מערער, ביז – הפצת המעינות חוצה בכל קצוי תבל, אפילו אין אַ פינה נידחת בעולם, און ניט נאָר וואָס דאָרטן האָבן דערגרייכט די תוצאות פון הפצת המעינות חוצה, נאָר אויך די מעינות פון פנימיות התורה בעצמם.

. . . מ’האָט שוין פאַרענדיקט אַלע ענינים, און דער ביהמ”ק איז עומד ומוכן למעלה, ועד”ז בנוגע צו אַלע ענינים – איז שוין „הכל מוכן לסעודה”, מ’האָט אַלע ענינים פאַרטיק ווי אין אַ פאַרמאכטע תיבה און מ’האָט אָפגעגעבן די תיבה און איר שליסל צו יעדער איד¹²,

די איינציקע זאך אויף וואָס מ’וואָרט איז – אַז אַז איד זאָל געבן נאָך

(6) רמב”ם הלי’ מלכים פי”א ה”ד.

(7) רמב”ם שם.

(8) ראה ס’ השיחות תש”נ ח”א ע’ 254. וש”נ.

(9) ראה ס’ השיחות תורת שלום ע’ 237. אגרות קודש אדמו”ר מהוריי”צ ח”א ע’ תפה.

(10) ראה שיחת אחש”פ תש”ל (נדפסה בהמשך תרס”ו בהוספות. לקו”ש ח”ז ע’ 209).

(11) „קול קורא” בהקריאה והקדושה” תש”א-תש”ג (אגרות קודש אדמו”ר מהוריי”צ ח”ה ע’ שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח”ו ע’ תל ואילך).

(12) ראה לקו”ש חכ”ח ע’ 289. וש”נ.

(ד) אם רש”י מבאר כאן רק את ענין ההגבלה של „אלף פעמים”, מדוע הוא מצטט מן הפסוק גם את המילים „יוסף עליכם ככם”¹²?

ב. מה מוסיפה ברכת משה:

כן יש להבין, ובעיקר, את שאלת המפרשים: ¹³ מה מוסיפה ברכתו של משה רבינו – הרי הברכה של „אלף פעמים” נכללת ומתבטלת בתוך ברכת הקב”ה („אשר דבר לכם”)¹⁴ שהיא ללא גבול? בקל-וחומר מן הכלל הידוע „יש בכלל מאתיים מנה”¹⁵?

יש העונים לשאלה זו: (א) ברכת ¹⁶ הקדוש-ברוך-הוא מותנית ומתקיימת רק כאשר ישראל מקיימים תורה ומצוות, ואילו ברכת משה אינה תלויה בשום תנאי. (א) ב) ברכת ¹⁷ משה חלה בזמן הזה, וברכת הקב”ה תהיה לעתיד לבוא.

אך תירוצים אלו¹⁸ מתאימים רק לפי הנאמר בספרי ובמדרש: בספרי מובא „משל למלך שהיו לו נכסים הרבה והיה לו בן קטן והיה צריך לצאת למדינת הים. אמר אם אני מניח את נכסי ביד בני הוא עומד ומבזבז אותם אלא הריני ממנה אפטרופא עד שיגדל. משהגדיל הבן ההוא... אמר לו כל מה שנתתי לך לא נתתי אלא משלי, אבל מה שהניח לך אביך הרי הוא שמור לך”. מכך מובן ¹⁹ שברכת הקדוש-ברוך-הוא אינה מתקיימת באותו זמן, ובאותו מצב של הבן, כאשר מתקיימת ברכת האפטרופוס – משה. כך מובן גם מלשון

(12) ודחוק גדול לומר שבהלשון „יוסף גו” מודגש מ”ש רש”י בהתירוץ „זו משלי היא” בהוספה על ברכת הקב”ה (הוא יברך אתכם כו’) – ראה משכיל לדוד בפרש”י בתחלתו, יריעות שלמה בפרש”י. ולהעיר מדב”ר לפני”ז „ד”א למה ברכן בלשון תוספת כו” – כי זהו היפך פירוש הפשוט „יוסף עליכם ככם”.

(13) מפרש”י רש”י, ספרי ודב”ר.

(14) להעיר מהלשון במדרש אגדה כאן: אין אנו צריכין לברכתך כו’ אבל מה שבירך הקדוש ב”ה את אבותיכם אינו בא לפחות אותה אלא להוסיף עלי’ כו’.

(15) ב”ק עד, א (ולפלא שלא צויין במסורת הש”ס שם שנמצא גם בב”ב מא, ב).

(16) ראה גו”א, לבוש האורה, באר מים חיים, דבק טוב ועוד.

(17) חידושי ופי’ מהרי”ק, משכיל לדוד, פי’ מהרו”ז לדב”ר, וראה שפ”ח כאן. ועוד.

(18) וראה לקו”ש [המתורגם] ח”ט ע’ 27 ואילך.

(19) כמ”ש במשכיל לדוד. וראה ספרי דבי רב לטפרי שם.

המדרש במשל „כשיבוא המלך” ובנמשל „כשיבוא הקב”ה”, ששתי הברכות מתקיימות בשתי תקופות שונות. אבל רש”י, המפרש לפי פשוטו של מקרא, אומר סתם „זו משלי אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם”, וכלל אינו רומז לאחד משני ההסברים שלעיל¹⁹, ומובן שיש לכך הסבר פשוט, לפי פירוש רש”י, שרש”י אינו צריך אפילו לרמוז עליו.

ג. משה הגביל את הברכה בהתאם להגבלת האדם

ההסבר לכך הוא: לפי פשוטו של מקרא, ואפילו לפי דרך הדרוש של הספרי והמדרש, אין קשה מדוע מגביל משה את הברכה „אלף פעמים” בשעה שברכת הקדוש-ברוך-הוא היתה שלא יהא גבול למספרם – כי אדם, ככל שיהיה גדול, בכל זאת הוא נברא מוגבל.

ניתן להשוות את הדברים עם המבואר בהרחבה בספרי החקירה²⁰ שמדברים מוגבלים לא יכול להיווצר ריבוי שהוא בלי גבול ומספר ממש. לדוגמא, הזמן אינו יכול להימשך ללא סוף וגבול, כי הזמן מורכב מדקות, שעות, ימים וכדומה, ויוצא, ש„בלי גבול” אחד גדול מ„בלי גבול” אחר (ה„בלי גבול” של השעות גדול מה„בלי גבול” של הדקות, כי כל שעה מכילה דקות רבות. וכדומה), ודבר זה הוא בלתי אפשרי²¹. עיין שם ואין כאן מקומו.

ד. גם ברכת הקב”ה מדברת על מספר מוגבל

בכלל, בספרי ובמדרש אין מדובר בפשטות על „בלי גבול” ממש, אלא על מספר גדול ביותר²². משמעות ברכת הקב”ה, והרביית את זרעך ככוכבי השמים ושמתי את זרעך כעפר

* (19) ראה לקו”ש שם ע’ 33 (סעיף יו”ד) – אבל מובן שזהו ע”פ „רמז” שבפשוט, ולא פשוטו ממש.

(20) ראה ס’ החקירה להצ”צ ע’ 56 ואילך. ע’ 228 ואילך. דרמ”צ נז, א ואילך. ובכ”ח.

(21) ראה גם דרמ”צ קכא, ריש ע”ב.

(22) כמובן גם מהמשל בספרי שהבן בקש „תן לי הכסף וזהב שהניח לי אבא בידך עמד ונתן לו משלו כדי פרנסתו”. ובפרט בדב”ר שם „למלך שאמר לשר הצבא שילך לחלק ללגיננו מליטרא של זהב הלך ונתן להן מחמשה חמשה זהובים ומי’ זהובים”.

הוספה

בשורת הגאולה

לג.

ווי גערעדט לאחרונה כו"כ פעמים, אַז לויט אַלע סימני הגאולה איז „הנה זה (משיח) בא" תיכף ומיד ממש (און דאָס וואָס משיח איז נאָך ניט געקומען איז אינגאַנצן ניט פאַרשטאַנדיק).

* * *

דער ענין איז נאָך שטאַרקער געפֿינענדיק זיך איצטער אין אַ בית משולש, אַ ביהכנסת, ביהמ"ד און בית מעשים טובים וגמילות חסדים, ובמיוחד – פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, משה שבדורנו – וואָס דאָס איז מעין והכנה צו דעם בית המקדש השלישי, וואָס איז אויך אַ בית משולש: ביתי בית תפלה², בית תורה (מקום סנהדרין לעבן לשכת הגזית³), און בית גמילות חסדים (וואָס ווערט נמשך דורך) הקרבת הקרבנות⁴.

... ובפרט אַז דערצו איז דאָס אויך דער זמן זכאי – שבת תשעה באב בזמן תפלת מנחה, ווען עס ווערט אַ התגברות חדשה פון (לידת ו)מזל משיח צדקנו, און דערצו נאָך – אין דעם יאָר ה'תנש"א, ר"ת ה' תהי' שנת נפלאות אראנו, ביז די נפלאות פון דער גאולה האמיתית והשלימה (אויף וועלכע עס שטייט „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁵).

איז דערפון אַלעם מובן – אַז די איצטיקע צייט און דער דאָזיקער אָרט איז אַ זמן ומקום הכי מסוגל אויף ביאת משיח צדקנו.

- 1) שה"ש ב, ח. ובשהש"ר עה"פ.
- 2) ישע"י נו, ז.
- 3) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא ס"פ יתרו. פרש"י ר"פ משפטים. מדות פ"ה מ"ד.
- 4) סנהדרין פו, ב (במשנה). רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד הי"ב.
- 5) ראה בארוכה מכתב בין עשירי בשבט וט"ו בשבט תשמ"ז (לקו"ש חל"א ע' 235 ואילך).
- 6) סה"ש תשמ"ז – שיחת ש"פ תרומה. וש"נ.
- 7) מיכה ז, טו.

וזאת היתה (לפי הספרי והמדרש), הטענה כלפי משה. „אלף פעמים" היא „קצבה לברכתנו", זוהי הגבלה קטנה הרבה יותר מכפי שבירך הקדוש־ברוך־הוא, כי „אלף פעמים" הוא מספר הניתן לספירה.

אבל לפי פשוטו של מקרא אין זה קושי, כי פי אלף ממספר ישראל או זהו מספר גדול ורב ביותר. לכן אין רש"י פותח את דבריו במה שנאמר בספרי ובמדרש „אמרו לו",

אך כיון שבפסוק מתעוררת השאלה „מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם", הוכרח רש"י לומר „אלא – אמרו לו..." כדלהלן.

ה. לפי הפשט אין סתירה בין ברכת הקב"ה לברכת משה

בני ישראל היו אז ששים ריבוא³⁰ הגברים בני עשרים³¹ עד ששים שנה³². לכן נוספים הגברים עד גיל עשרים ומעל גיל ששים, והנשים והטף, ולפי החישוב היו לפחות כשני מיליון³³. „אלף פעמים" מספר זה יהיה בערך שני מיליארד! ולפי פשוטו של מקרא בלתי סביר שיבואו בטענה על־כך – הייתכן שעם אחד ימנה מיליארד איש בלבד.

ועוד וגם זה עייך – מקובל שבביטוי „אלף פעמים" אין מתכוונים בדיוק אלף, אלא פעמים רבות מאד, אף יותר מאלף³⁴, וכך ניתן לפרש בפשטות את דברי משה³⁵.

ובמיוחד, שהרי ריבוי של ישראל האפשרי על־פני היבשה, איננו כריבוי כוכבי השמים

הארץ", ללא ציון מספר, היא, שהם יהיו רבים²³ כל־כך²⁴ עד שקשה ביותר למנות מספר כזה²⁵, בדומה לחול הים (כהבטחה לאברהם אבינו²⁶ „כחול אשר על שפת הים" וכפי שנאמר גם כאן בהמשך בספרי „כחול ימים"), אשר יש לו מספר, אך הוא גדול כל־כך „אשר לא יספר מרוב"²⁷:

וכך הכרחי להבין בענין „ויצבר²⁸ יוסף בר כחול הים הרבה מאד עד כי חדל לספור כי אין מספר". מובן, שה „אוכל שבע שנים" שצבר יוסף ו „נתן בתוכה" היה מוגבל, למרות זאת הוא היה רב כל־כך, ולכן חדל „הסופר לספור", כי אין מספר – אין מספר השימושי אצל הסופרים²⁹.

23) והספרי לשיטתו (פרשתנו א, כח): דברו הכתובים לשון הבאי כ' ועד"ו חולין צ, ב – הובא בפרש"י כאן אבל מה שאמר המקום לאברהם אבינו והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ושמתי את זרעך כעפר הארץ – אינם דברי הבאי. 24) ובפרט את"ל שהכוונה שיהיו ככוכבי השמים וגם כעפר הארץ בידה, וכדמשמע קצת בספרי (הוצאה הנ"ל) שהובא כתוב שמפורש שניהם „ככוכבי השמים וכחול" ולהעיר שגם בספרי לפנינו (וכן בפ' בהעלותך שם) בסיום דברי משה מונה כולם כחול ימים וכצמחי האדמה (וכעפר הארץ), וכדי הים וככוכבי השמים לרוב. 25) ראה חז"ל קטא, ב: אי כל בני עלמא מיומא דאתברי אדם יכשון לממני כוכביא לא יכלין לממני כד"א (לך טו, ה) וספור הככבים אם תוכל לספור אותם.

26) שהובא בספרי הגיל (אלא שבכתוב ממשך, וכחול אשר על שפת הים". ואולי זהו טעם הגיל בספרי לפנינו שלא הובא כתוב זה כ"א „כעפר הארץ". ועד"ו בוישלה לב, יג – הנאמר ליעקב (ושם: כחול הים), וראה פרש"י שם.

27) וישלח שם. 28) מקץ מא, מט. 29) פרש"י מקץ שם. ובמפרשי רש"י.

* בספרי לפנינו איתא (בשתי הפעמים) הבאי (בב). וכ"ה ביל"ש פרשתנו (רמז תתנ). ובספרי הוצאת פינלקשטין „הביי". וכ"ה בפרש"י פרשתנו שם (אלא שהובאה (רק) התחלת לשון הספרי). ובחולין שם „לשון רואי" (וכ"ה ברש"י שם). אבל על גליון הש"ס (וכ"ה במהרש"ל שם) נסמך צ"ל הבאי בכל העמוד, ומביא שכן איתא בתמיד (כס. א). ערוך ערך גזמא ופרש"י פרשתנו שם. וכן הובא בהגרות דק"ס (חולין שם) מכת"י ש"ס וכותב, וכ"ה בילקוט מלכים א' א' וכן הוגה בד' שולחני שבידו. וראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א (מורמב"ד הל' ת"ת ספ"א. טושי"ע י"ד טרמ"ז ט"ו), לדברי הבאי".

בערוך השלם ערך הבאי הביא גם ממשנה וגמי נדדים כד, ב, נדרי הבאי שבועות הבאי". ועד"ו בירושלמי שבועות פ"ג, וכתב שבכל המקומות האלה הגירסא הנכונה היא (בוא"ו) והיא מלשון פרסית שנימק הוראתה הבל ורוח כ'. וראה שו"ת הרמ"ע מפאנו ט" עג: הנה ברוב את ה' ר"ת הבאי. שאין בדבריהם דבר בטל. אלא ודאי שיחתן והיינו הבאי שלהם צריכים למוד בלי טפס.

30) כמ"ש רש"י בפסוק שלפנ"ו א, יו"ד. וכן הל' מנינם ביציאתן ממצרים (בא יב, לו) ועד"ו (ג) אלפים וה' מאות ונ' (יותר מס"ד) כשנמנו בתחלת נדבת המשכן וכשהוקם המשכן (כחובא בפרש"י תשא ל, טו), שבזמן הגיל מדבר כאן משה, כמ"ש (א, ט): ואמר אליכם בעת ההיא גו'. 31) כמפורש בכל מנינים הגיל – תשא ל, יד. ר"פ במדבר (א, ג). פינחס כו, ד. פרש"י תשא שם, טז. וכן פרש"י במספרם ביציאתם ממצרים (בא שם). וראה מפרש"י רש"י שם.

32) ראה ב"ב קטא, ב (וברש"י שם בסוף הע'). רש"י שה"ש ג, ז. גר"א לפרש"י תשא שם. תוד"ה דחי מגילה טז, א – ובהגהת העיב"ץ שם. ולהעיר מחוקניו תשא ל, יד. 33) להעיר מבית אלקים להמב"ט שער היסודות פמ"ז. 34) ראה דב"ר שם בתחלתו: כתוב אלף פעמים אלף פעם אין כתיב כאן אלא אלף פעמים – (ראה ח' הרד"ל שם). 35) וצ"ע בפרש"י ש"ב כד, ג.

שבה, בשם „חיוהי” – אורות⁶⁵, ואילו ברכת משה שבה מורגש ענין ההגבלה והמספר היא מבחינת בינה⁶⁴, ששם מורגש ענין הכלי⁶⁵.

ועל-ידי לימוד התורה בשני האופנים – פשט (ונגלה בכלל), שענינו ה„מספר”⁶⁶ שבתורה, ופנימיות התורה, תורתו של האריוז”ל (וכפי שאמר האריוז”ל⁶⁷, שדוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה, אשר התגלתה בימינו בתורת החסידות ובאופן שיתפרנסו⁶⁸ מיניה, חסידות חב”ד), שהיא ענין

מלך (לתקו”ו שם): בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו’ (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו’ (כי הלימוד צ”ל דוקא באופן של) יתפרנסו כו’ יפירושו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האר”י זלה”ה כו’ שיבינו כו’ כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שטר טוב כו’ עכ”ו הסגולה דבגיני וקראתם דרור היא כשיתפרנסו וילמדו פירושי המאמרים כו’ – ראה גם כן הקדמת הרח”ו לשער ההקדמות. (69) מקומות שצוינו בהערה 66. וראה סה”מ ה’ש”ת שם: פנימיות התורה הנה בכללותו הוא בחי’ בלי”ג אלא שהוא בהכלים דהגבלה. ובהמשך תרס”ז ע’ תקכב: ובפנימיות התורה אינו שייך לומר ארוכה מארץ ג”כ. (70) הושע ב, א. וראה לקו”ת בלק שבהערה 53. אודה”ת נ”ך שם. וראה בארוכה בשיחה שלאח”ו.

(65) ראה לקו”ת ס”פ מטות (פו, סע”ד), וש”נ. ובכ”מ. (66) סד”ה ביום השני תרפ”ה (בסה”מ קונט’ ח”ב תע, א). סה”מ ה’ש”ת ע’ 68. סה”מ תש”ע ע’ 193. (67) אנה”ק סכ”ו (קמב, ב). (68) לשון התקו”ו (ת”ו בסופו). ובהקדמת מקדש מלך לזוהר: יתפרנסו.. כשפירש להם אמיתות מאמריו כו’. ובכסא

הארין-סוף שבתורה, מעל להגבלת המספר⁶⁹, ובאופן של תורה אחת, או ייזכו לתקופה של „והיה מספר בני ישראל... אשר לא ימד ולא יספר”⁷⁰ שתהיה לעתיד לבוא, ובקרוב ממש.

(משיחות ש”פ דברים תשל”ו)

לזכות

כ”ק אדוננו מזרנו זרבינו מלך המשיח

ויהי שעיני קיום הוראת

כ”ק אדמו”ר מלך המשיח (בשיחת ב’ ניסן ה’תשמ”ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק’,

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא’

יהי אדוננו מזרנו זרבינו מלך המשיח לעולם ועד

עליכם ככם אלף פעמים” אינו סותר לברכות הקב”ה שלעיל – כי ברכות הקב”ה נאמרו בדרך השאלה⁴³, ולא ממש⁴⁴ ככוכבי⁴⁵ שמים⁴⁶, עפר הארץ⁴⁷ וחול הים⁴⁸, ומצד שני גם משמעות הביטוי אלף פעמים יכולה להיות ללא גבול.

אך כיון שנאמר שוב „ויברך אתכם כאשר דבר לכם”, מובן, שמשה היה צריך להוסיף זאת כתשובה לטענת ישראל. לפיכך אומר רש”י שישראל אמרו „משה אתה נותן קצבה לברכתנו, כבר הבטיח הקדוש-ברוך-הוא את אברהם אשר אם יוכל איש למנות...”.

ו. ההבדל בין רש”י לבין המדרש והספרי

על הפסוק „אשר אם יוכל איש למנות” אומר רש”י „כשם שאי אפשר לעפר להמנות כך זרעך לא ימנה”. לפי זה מובן, שברכת ה’ לא היתה על-ידי שהם היו רבים כמספר עפר

(43) וכדמוכה מזה שבכו”כ כתובים בנ”ך נאמר הלשון „כחול אשר על שפת הים” בדרך גזומא – ראה יהושע יא, ד. שופטים ז, יב. ש”א יג, ה. ש”ב יז, יא. מ”א ד, כ. ה, ט (שם נאמר על חכמת שלמה ולא על ריבוי בכמות). חבקוק א, ט. ועוד.

(44) וכן מוכח ביריעות שלמה כאן, שברכת ה’ הוא בקצבה ולא בלי מספר גם בהשאלה (כנ”ל להספרי) דאל”כ אינו מובן מש”כ בפ’ דברי רש”י „כלומר אני מוסיף על ברכת ה’ שיהיו אלף פעמים ר”ל מה שאתם עתידים להיות בברכת ה’ יוסף ה’ עוד עליכם אלף פעמים”.

(45) ראה פרש”י ר”פ שמות „שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר כו’”. והיינו שגם בהם יש מספר, אף שהוא ע”י הקב”ה”.

(46) וכדמשמע גם מזה שבנחמ”י (ט, כג) נאמר „הרבות כוכבי השמים”. ובעקב (י”ד כב) שאמר משה „ועתה שמך ה’ ככוכבי השמים לרב”, אף שבבניסתם לארץ היו רק מעט יותר מס’ ריבוא (פינחס, כו, נא”ג).

והא דאין רש”י מפרשו, י”ל (ע”פ הנ”ל) כי לגבי „שבעים (נפש ירדו אבותיך מצרימה” (עקב שם), הרי הריבוי דס’ רבוא גברים מן כ’ ומעלה לכד כל הנ”ל הוא ריבוי ע”ד כוכבי השמים לרוב. ובפשטות יותר י”ל דרש”י סמך ע”ז שכבר פירש בפרשתנו (א, יוד), „הנכם משולים כיום קיימים כו’” [נאכל עצה כיון שבפ’ עקב לא נאמר „היום” כבפרשתנו שזוהו עיקר דיוקו של רש”י. – וראה לקו”ש חלק טל ע’ 1 ובהערה 8 שם]. וראה בית אלקים שם.

(47) ראה לקמן בפנים שרש”י לא פירש הדמיון לעפר הארץ כפשוטו.

(48) ומפורש ברש”י ח”ש כד, ס: את הוי לאצפי רבבה את זרעך תקבלו אותה הברכה שנאמר לאברהם בהר המור”ה הרבה ארבה את זרעך גו’, וא”כ ה”ז מועט יותר מברכת משה. ולהעיר מרש”י יזמא כב, ב ד”ה כתיב.

ועפר הארץ וחול הים, כי שטח היבשה של כדור הארץ הוא מוגבל – „שיתא אלפי פרסי הוי עלמא”³⁶ – ומקומו של אדם ד’ אמות³⁷, וניתן לחשב ולשער³⁸ כמה אנשים יכולים להימצא על כל שטח היבשה^{38*} של כדור הארץ. ובמיוחד, כאשר ישנם, והיו גם לעתיד לבוא, גם עמים אחרים, בעלי חיים, בתים, שדות וכרמים וכו’. ועוד ועיקר – מקומם הנכון, לפי התורה, של בני ישראל הוא בארץ ישראל³⁹. ואמנם, זוהי ארץ הצבי^{39*}, אך בכל זאת היא רק חלק קטן מן היבשה כולה⁴⁰. ומובן, שמספר האנשים⁴¹ היכולים להימצא בשטח כדור הארץ⁴², הוא קטן הרבה יותר מן המספר העצום של עפר הארץ וחול הים, ובמיוחד של כולם יחד^{42*}.

לפי פשוטו של מקרא, יוצא איפוא, ש„יוסף

(36) פסחים צד, א. וגם לפי הקושיא בהמשך הגמרא שם, הרי זה רק שהשיעור הוא גדול יותר. וברמב”ם (הקדמה לפיה”מ ד”ה אחר כן ראה להסתפק): כדור הארץ כו’ הוא כדור שיש בהקפו ארבעה ועשרים אלף מיל.

(37) פרש”י יוצא כה, יג. בשלח טו, כט.

(38) ובמכ”ש שיעורין לשער כמה טיפין בים (הוריות י, א). (38*) ובפרט שהשיעור דשית אלפי פרסי (בפסחים שם) הוא של כל העולם (גם ימים וכו’). וראה תוד”ה כל שם.

(39) להעיר מירוש’ בכורים פ”ג סוף ה”ג: בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם (יחזקאל לו, יז) הא כל ישיבה שלך (מינוי זקנים – פני משה) לא יאה אלא על אדמתך. (39*) דניאל יא, טז. גיטין נו, א.

(40) בפסחים שם „מצרים ה” ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה ומצרים אחד מששים בכוש וכוש אחד מששים בעולם”. וארץ ישראל ה”ה ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה – מגילה ג, א. ב”ק פב, סע”ב (וראה סוף סוטה). פרש”י עה”ת שלח יג, כה. תוד”ה חמשה ב”מ כח, א.

(41) להעיר מתניא פל”ו (מח, א) שיש ששים ריבוא נשמות פרטיות והן „שרשים וכל שרש מתחלק לששים רבוא ניצוצות שכל ניצוצן הוא נשמה אחת וכן בנפש רוח בכל עולם מארבע עולמות אבי”ע” (וזה הס”ה של כל ניצוצי נשמות ישראל, וראה החשבון בלקוטי הגהות לתניא ע’ לו), ובפשטות אפשר להיות כמה ניצוצות בגוף אחד, ממחול (בנוגע לכוכב) שהוא שקול כנגד כוכב, וכל מלך הוא נשמה כללית, ומרע”ה שקול כנגד ס”ר. ועוד. וראה עער רזה”ק להאריוז”ל (סמוך לתחלתו (יה, ב)) שהאדם יש לו תרי”ג ניצוצות נפשות בשורש נפשו ותרי”ג רוחין ברוחו ותרי”ג נשמות בנשמתו כו’. ואכ”מ.

(42) וצ”ע – לאחרי תח”מ שיקומו הכל. וראה לקו”ת צו (יז, א) ריבוא רבבות, ובשער האמונה פנ”ו אלפי אלפים רבבות לאין שיער. וראה עשרה שאלות לרס”ג (נדפס בתורתן של ראשונים – הורביץ, פרנקפורט, תרמ”ב) השאלה השלישית.

(42*) ראה לעיל הערה 24.

כחול הים⁵², אשר לגביהם תיתכן ספירה⁵³, אלא את הפסוק „אשר אם יוכל איש למנות...“⁵⁴, כדלעיל.

ז. ברכת משה – „משלי“ – מוגבלת

על כך עונה משה „זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם“: הוא מברכם גם בברכת יוסף ה', הברכה שנותן הקדוש-ברוך-הוא, אך כיון שברכה זו היא „משלי“, הוא אמרה, נאמרת הברכה בהגבלה. „אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם“, הברכה תקינים כפי שמברך הקדוש-ברוך-הוא „כאשר דבר לכם“, „אשר אם יוכל איש למנות...“.

ההסבר לכך מובן גם באמצעות הביטוי „יוסף עליכם ככם“: משה, בהיותו בשר ודם⁵⁵, המוגבל במקום ובזמן מסויים, אינו יכול „לפשוט“ את ההגבלות, את מספר היהודים שעיניו רואות „ככם“, ואשר אותם הוא מברך – ברכתו היא „יוסף עליכם ככם“⁵⁶. לעומת זאת ברכת הקב"ה אינה מוגבלת כלל – בהבטחתו לאברהם, „אשר אם יוכל איש למנות... גם זרעך ימנה“ הוא כבר רואה את היותם במצב של „אשר אם יוכל איש למנות...“.

דוגמא לדבר זה (אם כי לא ממש מדוייקת): את עשרת הדברות אמר הקדוש-ברוך-הוא לישׂראל בדבור אחד, ולאחר מכן היו אותם עשרת הדברות, כל דבור ודבור בפני עצמו⁵⁷.

ח. שרשם של ישראל – בלי גבול אמיתי

מ„יינה של תורה“ בפירוש רש"י:

(52) בנוגע להכתובים שבהם נאמר שיהיו כחול הים שלא הובאו בפרש"י אפשר לתרץ (בדוחק עכ"פ) כיון שאי"ו ריבוי כ"כ כעפר הארץ כו', כנ"ל הערה 26.

(53) ראה לקו"ט בלק"ט ז' ד ואילך. סה, ג.
(54) וכן לגי' הדפוסים וכת"י רש"י שהובא גם המשך וסיום הכתוב „את עפר הארץ“, מובן, שהי זהו ההפך בין עפר הארץ לכוכבי השמים וחול הים, שהם בגדר מספר עכ"פ, משא"כ עפר הארץ כבלקו"ט שם. ולכן (גם לגירסא זו) הביא רש"י הכתוב שיהיו כעפר הארץ ולא הכתובים שלא"ו (הג"ל הערה 49). וראה לעיל הערה 52.

(55) ראה ספרי בהעלותך שם.

(56) ראה צפע"ג עז"ת שם.

(57) מכילתא הובא בפרש"י יתרו כ, א.

האיין-סוף מעל לאצילות. וריבוי מוגבל, אשר גם בלשון בני אדם הוא נקרא „מספר“, שרשו למעלה הוא בדרגת גבול, עשר ספירות דאצילות⁶¹.

ט. שני האופנים

שבברכת הקב"ה ומשה רבינו

גם כאשר מדובר על ישראל כשאינם בריבוי עצום כלי-כך, כדעת רש"י, יש הבדל בין ברכת משה לברכת הקדוש-ברוך-הוא: בברכת משה בולטת ההגבלה שבהם, ואילו בברכת הקדוש-ברוך-הוא (עפר הארץ) אין היא מורגשת.

וכיון שמקורם של כל הענינים הוא למעלה, מובן, שהשורש של שני הענינים האלו למעלה הוא בדרגה שיש בה כלי – אצילות, ששם מתחיל ענין ההתחלקות וההגבלה – ענין המספר⁶², ולכן יורד ענין זה גם למטה בהגבלה ובמספר בפועל, גם בלשון בני אדם.

לעומת ענין ששורשו בדרגת האור שמעל לכלים, במקום שאין שם כלי, נמשך מכך למטה ענין של בלי מספר⁶³, יחסית לעולם, ריבוי ככוכבי השמים, כעפר הארץ וכחול הים.

ההבדל בין שני האופנים הוא, אם מורגש ענין הכלים או לא.

לפי זה יוצא, שברכת הקדוש-ברוך-הוא לפי פירוש הספרי והמדרש היא בדרגת היתר, במקום שאין כלים, ואילו ברכת הקדוש-ברוך-הוא לפי פירוש רש"י היא מבחינת חכמה, שיש בה כלים⁶⁴, אלא שאין הם מורגשים, הם בטלים לאור, ולכן נקראת החכמה בכלל, וגם הכלים

בכתבי הארז"ל⁵⁸ (אשר יום הסתלקותו חל במוצש"ק זה, ה' מנחם-אב⁵⁹) מוסבר על דברי משה „עד כאן משלי מכאן ואילך ויברך אתכם כאשר דבר לכם“ – „כי משה בגימטריא א"ל ש"ד"י, וכאשר האותיות מלאות – „כזה אל"ף למ"ד ש"י"ן דל"ת יו"ד עם הכולל“ – „יעלו בגימטריא אלף והיא האלף של בינה“, וכחו של משה היה „עד אימא ולכן ברכם באלף פעמים“, ולפיכך הוא אומר „עד כאן משלי מכאן ואילך ויברך אתכם מבחינת אבא עילאה“.

וגם בכך רואים את ההתאמה שבין פשוטו של מקרא לבין פנימיות התורה.

ויש לומר שההסבר לכך הוא: הענין של בלי גבול, לפי הספרי והמדרש, למרות שאין כוונתו לבלוי-מספר ממש, אלא בהשאלה, כדלעיל, הרי הענין של „אין מספר“ ואפילו בהשאלה, נאמר בתורת אמת, והוא ענין אמיתי. כלומר, אומרים לישראל שהם יהיו ככוכבי השמים, כעפר הארץ וכחול הים, ריבוי אשר „לא יספר מרוב“, מפני שבשרשו נלקח הענין של „לא יספר“ מ„בלי גבול“ אמיתי, אך כפי שנמשך כאן בעולם (שהוא מוגבל), יורד ענין זה באופן של „לא יספר מרוב“.

כלומר, ההגבלה והמספר בכך שישראל הם ככוכבי השמים, כעפר הארץ וכחול הים איננו מצידם, אלא מצד היותם בעולמות, בעולם הזה, אך לאמיתו של דבר מהותם האמיתית, בשרשם למעלה, היא בלי גבול אמיתי⁶⁰.

לפי זה יוצא, בהתאם לספרי ולמדרש, שריבויים העצום של ישראל ככוכבי השמים, כעפר הארץ וכחול הים אשר „לא יספר מרוב“, נובע מדרגת בלי גבול למעלה, מעולמות

(58) שער הפסוקים ול"ת ע"ה פ.

(59) שחל בשבוע דפ' דברים או בהימים שמתברכים משבת דברים (כבשנה זו – תשל"ט).

(60) וע"ד משנ"ת בלקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 162 ואילך, בהענין דפשיטות, והעדר השינוי בהאור שהוא משל על פשיטות וע"ו „שאני ה' לא שנית“, שהוא לפי שנמשך מבחי' הפשיטות כו' שלמעלה, ורק באור למטה להיותו נברא מוכרח שיהיו בו גדרים והגבלות ולהעיר גם מהמבואר בענין בכל מאריך שאף שהוא רק מאוד זלך שרשו מבחי' מאד שלמעלה, בל"ג האמיתי, שלכן משמיים בחי' מאד האמיתי בל"ג שלמעלה – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 122. וש"ג.

(61) להעיר מדרוש ח"ש בתו"ח (קכו, ג ואילך) ביאורו"ז בהוספות (קלא, ג ואילך) המשך תער"ב (פל"ז, פפ"ז) ובכ"מ – בהחילוק דמספר האורות והכלים, דבאורות כל מה שלמעלה יותר הוא בבחי' ריבוי יותר (אלא שאינם בבחי' התחלקות אלא עומק הגדולה והרחבה מצד עצם האור כו'), ובכלים כל מה שלמטה הוא בריבוי יותר (אלא שהוא בחלקים רבים), ראה בסוף פפ"ז שם ופפ"ט שם.

(62) ראה המשך שם פפ"ה.

(63) ראה המשך תער"ב שבסוף הערה 61.

(64) ובלקו"ט במדבר (ו, סע"ג ואילך) אוה"ת וארא (ע' קג ואילך) המשך תער"ב (שבהערה 60) ועוד, שמבואר שהמלכות שרש בחי' מספר כו' (ע"ש) הוא ככללות יותר, ואכ"מ.

הארץ, אלא שמפני מספרם הרב הם לא ייספרו בדיוק כשם שעפר אינו נמנה⁴⁹. וזאת היתה שאלת ישראל „אתה נותן קצבה לברכתנו“: אם הקדוש-ברוך-הוא הבטיח שהם יהיו רבים עד-כדי-יכך שלא יספרו אותם – „זרעך לא ימנה“ – כיצד בא משה ומציין מספר „ככם אסף פעמים“, כלומר, שהם ייספרו⁵⁰.

ואמנם, „ככם אלף פעמים“ יכול להיות מספר גדול ביותר, כפי שהוסבר, שיתכן שכוונתו היא אף יותר מאשר פי אלף – בכל זאת, זהו ענין של הגבלה, הם נמנים ונמדדים באופן יחסי למספרם בעת הברכה „ככם אסף פעמים“.

וזהו ההבדל בין הספרי והמדרש לבין פירוש רש"י: לפי הספרי והמדרש היתה הטענה כלפי משה „אתה נותן קצבה לברכתנו“, שמשוה מציין מספר קטן הרבה יותר מכפי שברכם הקדוש-ברוך-הוא שיהיו ככוכבי השמים וכעפר הארץ²³, ואשר עלי-כן מובא בספרי תחילה הפסוק „והרביתי את זרעך ככוכבי השמים“ (הכתוב מאוחר יותר) כדי לבאר שגם בפסוק „ושמתי את זרעך כעפר הארץ“ מתכוונים לכמות הרבה שבכך⁵¹.

ואילו לפי רש"י „אתה נותן קצבה לברכתנו“ איננה על גודל המספר, אלא על עצם ציון המספר בעוד אשר הקדוש-ברוך-הוא הבטיח שהם לא יהיו כלל במסגרת של מספר. לכן אין רש"י מצטט את הפסוק ככוכבי השמים, או

(49) ועד"ו צריכין לפרש בפשט"ו הפסוק שלא"ו (לק"ט ה): הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כי יהיה זרעך, שההבטחה היא בזה שלא יוכלו למנות זרעך כמו שא"פ למנות הכוכבים. וכן י"ל בהפסוקים דוירא כו, ז. תולדות כו, ד. וכן הוא בוישלה שם. וכן בירמ' לג, כב. ועפ"ז מובן מה שלא פרש"י בכל הפסוקים הנ"ל, דברו הכתובים לשון הבאי" כמו שפירש בפרשתנו (א, כח) תחלת הדרשא בספרי, כי (נוסף ע"ז דבפשוטו של מקרא צ"ע אם אפשר לומר כן בברכת ה') השיווי הוא בזה שא"פ למנות אותם.

(50) להעיר מידי משה לדב"ר כאן. רש"י ר"פ תשא ד"ה ולא.

(51) ופשיטא להגירסא שמובא הכתוב שנאמר בו מפורש כחול הים כנ"ל. וכן מסתבר מהסיום בספרי לגירסתו שמדובר בענינים שהם בגדר מספר, ורק שהם ריבוי מופלג, שאין רגילים כלל לספור בפועל. וראה לקו"ט שבהערה 53.